

Ladislav Novák (synt. 1925 Böömissä, vaik. opettajana Määrissä), on kirjoittanut runon johon liittyy toimintaohje ja joka imponoi minua kovasti. Runon resepti on seuraava:

1. *Etsi kaupungista, jossa asut, melko rauhallinen paikka, jossa kumminkin jonain määrättynä kellonlyömänä, "tunti X:nä", on joitakin joutilaita ihmisiä. Jos siellä on myös kyyhkysia, on kaikki kunnossa.*
2. *Hanki herätyskello, joka soi kovasti, ja viritä herättäjä näyttämään tunti X:ää. Osta vähän ryynejä kyyhkysille.*
3. *Kaksi minuuttia ennen tunti X:ää mene valitsemallesi torille, pane herätyskello kivelle ja sirota ryynejä sen ympärille. Sitten astu pari askelta sivummalle.*
4. *Kun herätyskello alkaa soida ja kyyhkysset pakenevat pelästyneinä, huuda niin kovaa kuin suinkin: "Se räjähtää!" Juokse kauhuissasi syrjään.*
5. *Muutaman sekunnin perästä, kun herätyskello on lakannut soimasta, palaa rauhallisesti takaisin, pane kello salkkuun ja sano juhlallisesti: "Niin räjähti määriläisen Ladislav Novákin runon Tunti X:n ydin!" Jos poliisi tahtoo pidättää sinut, näytä hänelle runo ja sano että olet vibkiytynyt Ladislav Novákin liikkevalle lyriikalle.*

Tämän mallin mukaan voit itse keksiä samantapaisia runoja ja siten päästä elävän lyriikan sisään.

PS. Huomautus kohta 1: Tarkoitan lähinnä pientä historiallista toria, sellaista kuin Praban Pieni Rynecek, jossa yhtyvät gotiikka, renessanssi ja barokki ja jossa on paljon kyyhkysia.

Päätin tehdä herra Novákin suosittaman kokeen; elävän aineen kanssa askarteleminen on aina viehättänyt minua enemmän kuin mikään kirjoitettu runon pätkä. Kaikki tarpeellinen rihkama oli jo olemassa: pieni tori, ihmisiä ja kyyhkysia, kellokin. Kerroin tuumasta jollekin tuttavalle ja hän kielsi minua jyrkästi: Et saa, ne pidättävät sinut, guardia civil kuulustelee si-

nuu 24 tuntia, kellosi amputoidaan, sinut karkotetaan maasta, parhaassa tapauksessa saat puoli vuotta vankeutta, joudut likaiseen naisvankilaan nokkoskeitolle ja leivälle, jossa on hiekkaa ja torakoita —

Kaikki julmat ja hyväätarkoitavat varoitukset menivät hukkaan, sillä idea poltti minua, halusin millä hinnalla hyvänsä päästä kokemaan runon lupaamaa kauneutta, tahdoin osani to- tuudesta, vaikka minun sitten pitäisi kulkea läpi tämän maail- man ansojen.

Pieni tori oli pyhitetty Ignatius Loyolalle — se toi mieleeni Jeesuksen komppanian, inkvition ja autodafeet — synkkiä lu- kuja Espanjan historiasta, mutta tori oli rauhallinen nyt ja sen reunalla oli renessanssia, gotiikkaa ja barokkia ja muutakin sotkua. Otin kellon ja ryynipussin ja lähdin toiviretkelle elä- vän runouden lähteille, vai pitäisikö, huomioonottaen tekniset laitteet, sanoa magneettisille kentille. Toria piirittäville pen- keillä oli joitakin joutilaita, sairas, silmiään aristava mies, joka myi arpoja, grandia, joka lepuutti auringosta raukeita vanhan- miehen jäseniään, nuorukainen joka nukkui pitkin pituuttaan penkin alla, keksejä syövä vanha lihava nainen ja toinen nai- nen joka virkkasi pitsiä. Kello oli kuusi minuuttia vaille viisi, siesta olisi kohta ohi.

Viritin pommini — kello 5 oli tuo runon tunti X — panin sen keskelle toria, sirotin ryynit — kyyhkysia tuli heti katusilta ja kaikista lähitorneista — ja menin torin reunaan odottamaan. Saisin odottaa vielä yli neljä minuuttia. Aika tuntui pitkältä.

Kyyhkysset kujertavat kuin lähteet. Joku sanoi niin, kuka, en muista, enkä tiedä vaikka itse olisin sanonut niin. Kyyhky- set kujertavat kuin lähteet, ja ruokailun lomassa jotkut rakas- tavaiset etsivät syöpäläisiä toistensa höyhenistä.

Koko Espanja on samanlainen: runollisia ääniä, lauluja, kai- kuja, epärunollisia tekoja. Kauniita muotoja, iloista julmuutta, synkkää köyhyyttä. Kivi ei ole niin kova kuin Espanjan sydän. Rakastavaiset kujertavat (kuin lähteet), besame mucho, ja ta- lonpoika potkii aasinsa rammaksi. Musta Espanja! (joka yhä luulee olevansa maailman keskus, ja ehkä se onkin, mystisesti,

koska on niin musta.) Tähän tapaan minä meditoin kellonsoit- toa odotellessani, ja luultavasti pelästyin kaikkein eniten itse, kun se sitten soi. Kyyhkysset kyllä säikähtivät ja lepattivat pois, kuin pilvi, mutta palasivat takaisin heti kun soittava jousi oli kuluttanut voimansa loppuun. Ihmiset eivät olleet millänsä- kään. Luultavasti olisin tarvinnut dynamiittia tai ainakin elo- hopeasuolaa, ennen kuin minut ja Ladislav Novák olisi huo- mattu.

Se räjähtää! huusin, mutta espanjalaiset eivät lainkaan reagoi sellaisiin ääniin — he ovat kerta kaikkiaan päättäneet ettei toista sisällissotaa saa tulla, mitä tahansa muuta mutta ei si- sällissotaa, ja siksi he pysyvät tyyninä ja kylminä kaikille so- dan äänille liian varhaiseen kuolemaansa saakka. Arpojen kauppias tuskin väräytti tulehtuneita luomiaan, nukkuva nuo- rukainen ei säpsähtänyt unissaan, keksejä syövä nainen söi yhä keksejään ja virkkaava nainen yhä virkkasi.

Vain grandia oli kiinnostunut, tai, niin sanoakseni, valistunut. Kun menin hakemaan kelloani hän sanoi kohteliaasti, kolle- giaalinen häive äänessään: "Signorina tekee tieteellisiä kokeita? Olette ornitologi? Minäkin harrastelin ennen, mutta nyt... ei ole aikaa... Niin, linnut reagoivat aina liikemyrskyllä väki- valtaisiin ääniin, tuon katedraalin (hän osoitti) kellonlyömät myös karkottavat ne aina tornista, mutta kun kello on lyönyt tuntinsa, ne palaavat takaisin."

Oikeastaan tämä oli runoutta, sanoin häpeillen ja panin kellon laukkuuni.

"Niin, lintutieteessä on paljon runoutta, minä olen usein miettinyt lintujen käyttäytymistä, esimerkiksi lintujen muutot ja suunnistus pimeässä, sanotaan että se on vaistoa, mutta eihän se selitä mitään, ja miksi vaisto olisi jotain alempaa kuin äly? Tai entä jos se on älyä, jos ne laskevat reittinsä tähdistä, vai onko niillä veressään jokin opastin tai kello?"

Minä sanoin kuullesseni, että ne nykyään laskevat reittinsä tähtien mukaan, tekevät päässään hyvin nopeasti ja tarkasti laskutoimituksia, joiden suorittamiseen ihmiset tarvitsevat mo- nimutkaisia koneita ja varsin pitkän ajan.

”Hm. Eivät ne sitä päässään tee. Minä olen sittenkin kello-teorian kannalla. Katsokaas, maailmankaikkeus on suuri kello, tähdet osarattaita, ja linnuilla on osuus tähän systeemiin, niillä on sisäinen kello joka hyvin tarkoin vastaa tuota universaalista. Äärettömän pieni ja äärettömän suuri, mutta niiden välillä vallitsee salaperäinen yhteys, niillä on samat toimintaohjeet. Eivät linnut ole matemaatikkoja, vaan ne ovat itse matemaatikkaa, osia suurista sarjoista. Mekin olemme olleet, meilläkin on ollut se — kemiallinen kello — mutta olemme joutuneet epätahtiin otettuamme avuksemme koneet. Meidät on tehty kaikki samoista aineista kuin tähdet, vedestä, mullasta, ilmasta ja valosta.”

Alussa oli Sana, ja sana oli vetykaasua, minä myötäilin ystävällisesti.

Hän ei kuunnellut minua, hän kuunteli omien sanojensa kulkua (tähdissä? linnuissa?), ja hänen emaljoituneista silmistään näin, että kauneuden emali oli syöpyynyt pois hänen elämästään, ja vain lintujen tähden, lintujen.

Hän katseli taivaalle ja puheli minulle persoonattomasti ja samalla niin kuin olisi tarjonnut jotakin salaisuutta. Olisiko minun pitänyt levittää köyhyyteni hänen aarteittensa viereen? Panna peltikelloni hänen taivaallisten planetariumiensa rinnalle?

Hiivin tieheni, hän ei sitä huomannut ja jatkoi puheluaan, ornitologisia mietiskelyjä siinä lähellä lintuja, lähteitä, täisiä kyyhkysii, sinkin värisessä alpakkatakissaan, silmissä pysähtynyt katse niin kuin vain ihmisellä joka ei ole saanut omistautua sille kauneudelle jolle on aikonut ja joka luulee sen takia menettäneensä kauneutta, juuri sen kauneuden joka olisi ollut hänen elämänsä tarkoitus.

Ajattelin miten kauan hän oli elänyt ja miten rikas nuorukainen hän yhä oli. Hän piti kauniina vain sitä mikä oli korkeaa; aito goottilainen tyyppi, profiilikin kuin jollakin El Grecon skitsoidisella ylimyksellä. Luultavasti hän oli syntynyt silloin, kun täällä vallitsi turnyyrien kauhea muoti, hän oli kasvanut ellei hameiden alla niin kuitenkin niiden varjossa.

Turnyyri oli ollut hänen ensimmäinen kosmillinen poijunsa.

Korkeita aatteita, muinaisia ihanteita; tähtiä, torneja, tähyilemisestä lasittuneita silmiä. Hyvin rikkaat tulevat sellaisiksi: jolleivät he ole ahneita, itaroita, ruumistaan ja tavaraansa helästi rakastavia, heistä tulee epätodellisia. Siksi pakenin, ennen kuin hän tarjoaisi minulle osinkojaan, ja pakotiellä erosin harmistuneena myös pioneeritoveri Ladislav Novákista ja hänen räjähtävästä runoudestaan — oliko tuo Tunti X vain typerää leikkiä? halpaa pilaa? karkeaa petkutusta? Pitäisikö minun naiivisti kokeilla joka säettä ennen kuin pääsisin eroon maailmanlyriikasta, kaiken maailman lyriikasta?